

Tilburg University

Ervaringen van mensen met geschillen

Barendrecht, J.M.

Published in:
Nederlands Juristenblad

Publication date:
2004

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Barendrecht, J. M. (2004). Ervaringen van mensen met geschillen: Harvard-onderhandelen in de schaduw van een kadi? *Nederlands Juristenblad*, (1), 1.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Ervaringen van mensen met geschillen: Harvard-onderhandelen in de schaduw van een kadi?

NJB 2005, nr. 1, p. 1

Dit nummer gaat over het WODC onderzoek naar de Geschilbeslechtingdelta. Voor het eerst in vele jaren is een systematisch bevolkingsonderzoek gedaan naar de ervaringen van mensen met geschiloplossing. Onderzoekers Ben van Velthoven en Marijke ter Voert hebben prachtig werk gedaan, constateert Huls in zijn artikel terecht. Het onderzoek brengt nauwkeurig in kaart wat voor soorten geschillen mensen ervaren, of die geschillen bevredigend worden opgelost, welke hulp mensen daarbij inschakelen en hoe tevreden zij over die hulp zijn.

Deze schat aan empirisch materiaal zal de komende jaren vaak de feitelijke basis vormen voor discussies over de rechtspleging. Verschillende invalshoeken zijn daarbij mogelijk, zo blijkt uit de hierna volgende kortere commentaren van wetenschappers (Brenninkmeijer, Bruinsma, Giesen en Hartlief) en van medewerkers van Justitie (Van Laar/Van Wetten, Directie Strategie Rechtspleging). Daarnaast brengen we een wat langere visie van twee “goed ingevoerde buitenstaanders” (Janssens/Van der Heem). Zij zijn verbonden aan de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling en de hoofdauteurs van een rapport over toegang tot het recht, dat deze maand zal verschijnen. In Rechtstreeks nr. 4, het onderzoekstijdschrift van de Raad voor de Rechtspraak, verscheen ook een nadere beschouwing door de onderzoekers zelf (Van Velthoven/Ter Voert).

Veel interpretaties van het materiaal dus, maar ook al enige lijnen in de discussie. De gegevens laten duidelijk zien dat mensen samen met hun wederpartij overeengekomen oplossingen hoger waarderen dan van bovenaf (bijvoorbeeld door de rechter) opgelegde beslissingen. De commentaren vinden dat onderlinge oplossingen zoveel mogelijk moeten worden bevorderd, wat samenloopt met de huidige politieke lijn.

Maar dan. Het is zorgelijk dat mensen slechts 48% van de geschillen samen weten op te lossen, terwijl ook maar 7% in een officiële procedure voor ze wordt beslist (Huls, Janssen/Van der Heem). 45% van de Nederlandse geschillen blijft onopgelost. Dat komt misschien deels doordat Nederlanders relatief snel klagen en klachten vervolgens laten zitten (Giesen, Huls). Dat mensen te gemakkelijk procederen is in ieder geval een stelling die Huls “naar het rijk der fabelen” verwijst (zo ook Hartlief). De cijfers suggereren eerder dat veel mensen afhaken omdat procedures te weinig toegankelijk zijn (Van Velthoven/Ter Voert, Janssen/Van der Heem). De door het Ministerie geschetste ideaalsituatie waarin “voor ieder type geschil passende en doelmatige arrangementen beschikbaar zijn” (Van Laar/Van Wetten) lijkt dus nog lang niet bereikt, bijvoorbeeld voor gezondheidsproblemen – letselschade – en consumentenzaken (Huls, Van Velthoven/Ter Voert).

Wat moet er wel en niet gebeuren? De commentaren kijken in de eerste plaats naar de onderhandelingsomgeving. De vaardigheden om zelf een geschil op te lossen zijn een aandachtspunt (Janssen/Van der Heem, Van Velthoven/Ter Voert) met een accent op de persoonlijke relatie (Brenninkmeijer). Verwijzing naar advocaten in voorbereiding op een juridische procedure is geen oplossing, want volgens de ondervraagde Nederlanders is dat duur. Bovendien leidt dat tot onnodige polarisatie, zeggen de commentaren (Brenninkmeijer, Giesen, Huls, Van Velthoven/Ter Voert), hoewel mensen hun eigen

rechtshulpverlener hoog waarderen (Huls). Men ziet meer in verwijzing naar mensen met betere onderhandelvaardigheden (Giesen, Huls). Huls vreest dat de opheffing van de Bureaus voor Rechtshulp, waardoor vaker naar de advocatuur zal worden verwezen, een verslechtering van de toegang tot het recht zal betekenen. Die wordt kennelijk niet gecompenseerd door de verwijzingsmogelijkheid naar mediation. Daar hebben de meeste commentatoren geen hoge verwachtingen van (Bruinsma, Huls, Van Velthoven/Ter Voert). Dat is gek, omdat mediators nu juist gespecialiseerd zijn in geschiloplossingsvaardigheden. Zij proberen bijvoorbeeld om partijen aan het Harvard-onderhandelen te krijgen: communicatie herstellen, belangen centraal, praktische win-winoplossingen die passen bij de omstandigheden, verdeling aan de hand van objectieve en algemeen aanvaardbare (rechts-)normen.

Hoe is te verklaren dat onze commentatoren – toch echt niet getrouwd met het recht – zo weinig in mediation zien? Hun grootste zorg zit bij het alarmerendste onderdeel van de enqueteresultaten: mensen twijfelen over de gelijke werking van het rechtssysteem voor arm en rijk (Bruinsma, Huls, Janssens/Van der Heem). Onder de bevolking als geheel is deze twijfel waarschijnlijk nog sterker, want allochtonen en achterstandsgroepen zijn met de gekozen enquetemethode (via internet) slecht bereikt (Huls). Een tweede gegeven is dat burgers rechtbanken een belangrijk middel vinden om hun rechten af te dwingen, maar niet erg positief oordelen over de rechtspleging (Bruinsma).

Van Velthoven en Ter Voert leggen ook dit puzzelstukje op zijn plaats: hoe toegankelijker rechtspraak is en hoe beter voorspelbaar, hoe gemakkelijker partijen een minnelijke oplossing kunnen bereiken. Problemen bij de toegang tot de rechter kunnen beter niet worden aangepakt door partijen te verwijzen naar alternatieven als mediation (Bruinsma, Van Velthoven/Ter Voert), want in onderhandelingen wint de sterkere partij – degene die op de centen zit of die overigens de status quo wil behouden – dan alsnog. Pas in de schaduw van een goed toegankelijke procedure ontstaat een “machtsvrije” onderhandelingsruimte, waarin een mediator uitstekend werk kan doen, maar ook rechtshulpverleners met voldoende onderhandelingsvaardigheden.

Zou de conclusie niet moeten zijn: verbeter zowel de onderhandelingsomgeving als de toegang tot de rechter (of een andere neutrale beslisser)? Op basis van de enquête-resultaten is aannemelijk dat mensen dan zullen blijven kiezen voor eigen oplossingen, want die waarderen ze immers het hoogst, en in een goed gevormde schaduw kunnen ze hun geschil gemakkelijker zelf oplossen.

Verbetering van de toegang tot de rechter lijkt taai. Maar is het eigenlijk ooit echt geprobeerd? Of zijn we te bang voor overbelasting en kosten? Toch zijn er genoeg goede en niet dure voorbeelden: echtscheidingsprocedures, ontbindingsprocedures, kort geding en actieve comparitierechters. De *kadi*, zoals Bruinsma dit rechtertype ooit zo beeldend heeft neergezet, misschien iets gemoderniseerd in de richting van het Harvard onderhandelingsmodel. Hij probeert met partijen de communicatie te herstellen. Als dat niet lukt, maakt hij een belangenafweging: praktisch uitvoerbare win-winoplossingen die passen bij de mensen en de omstandigheden. Met globale toedeling van schade en eigendomsrechten aan de hand van objectieve en algemeen aanvaardbare (rechts-)normen. Eigenlijk zoals de Hoge Raad het materiële civiele recht heeft ingekleurd, maar dan minder ingewikkeld en met meer objectieve richtpunten. Een simpele procedure, zonder polariserende stellingnames, en ook te voeren zonder rechtshulp. Geen

gejuridiseer, maar procesrecht “naar de kern genomen” zoals Ten Kate het ooit formuleerde. Machtsvrij en vaardig onderhandelen, in de schaduw van een goed bereikbare kadi. Zou dat een lijn kunnen zijn?